

Perikelen rond het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen

D. van der Wal

Oud-medewerker Rijkslandbouwvoorlichtingsdienst, Roghorst 355, 6708 KX Wageningen

Er is in de afgelopen tijd veel gediscussieerd over de toepassing van de zogenaamde onmisbare gewasbeschermingsmiddelen in de land- en tuinbouw. Verwijten werden over en weer gemaakt en bijna niemand wist op een zeker moment wat nog wel en wat niet meer was toegestaan. Degenen die hier het meest de dupe van dreigden te worden, waren de boeren en tuinders. Zij immers zijn met hun gewassen aan het seizoen gebonden en moesten de knoop doorhakken welke gewassen ze wilden telen. De standpunten van twee belangrijke partijen, de landbouw- en de milieuorganisaties, lagen nogal ver uiteen. Hoewel ze min of meer hetzelfde doel nastreefden, waren de wegen waarlangs ze dit doel wilden bereiken zeer verschillend.

De milieuorganisaties zijn vaak nogal extreem en hebben één hoofddoel: zo snel mogelijk alle chemische gewasbeschermingsmiddelen de wereld uit, te beginnen in Nederland. Zij realiseren zich wel dat dit zeker op korte termijn niet haalbaar is, maar blijven toch steeds op dezelfde trom slaan. Op deze wijze proberen zij de politici en het grote publiek te overtuigen van hun gelijk. Hierbij wordt intensief gebruik gemaakt van de media.

Boer en tuinder hebben vanzelfsprekend ook groot belang bij een schoon milieu. Zij zijn direct afhankelijk van water, lucht en bodem die kwalitatief goed moeten zijn. Echter zij zijn ook ondernemer en moeten dus in de eerste plaats economisch handelen. Zonder voldoende inkommen voor het onderhouden van het gezin en het doen van investeringen, zijn bedrijven gedoemd te verdwijnen. Daar de prijzen van veel land- en tuinbouwproducten de laatste jaren steeds meer onder druk zijn komen te staan en de kosten maar blijven stijgen, is een effectieve bedrijfsvoering noodzakelijk. Steeds meer agrarische ondernemers zien dit niet meer zit-

ten en gaan emigreren of kiezen voor een totaal ander bedrijfstype. Deze laatste noodsprong om aan voldoende inkomsten te komen is puur een overlevingsstrategie. Soms wordt de stap echter ook uit ideologische overwegingen genomen.

Een vorm van land- en tuinbouw die thans erg in de belangstelling staat, is de biologische. Hierbij is het gebruik van synthetische gewasbeschermingsmiddelen en ook kunstmest niet meer toegestaan. Zouden alle agrariërs voor deze bedrijfsvorm kiezen dan was de hele discussie over wel en niet toegelaten middelen van de baan en zou waarschijnlijk het College Toelating Bestrijdingsmiddelen (CTB) kunnen worden opgeheven. Een groot aantal ambtenaren zou een andere baas moeten zoeken en de milieuorganisaties zouden hun aandacht op een andere doelgroep gaan richten. Zo ver zal het wel nooit komen. De biologische landbouw zal beperkt blijven en nooit de zogenaamde gangbare landbouw gaan overvleugelen.

Biologische landbouw is voorlopig meer idealisme dan realisme. De meeste ondernemers zien deze

vorm van produceren niet zitten en de meeste consumenten kiezen toch voor goede en goedkope producten. Zolang niet duidelijk is aangetoond dat biologisch geproduceerde land- en tuinbouwproducten gezonder zijn, is er ook geen noodzaak om voor deze producten te kiezen. De voorzitter van de Britse Keuringsdienst van Waren vertelde onlangs dat het kopen van biologische producten geldverspilling is. Een wel zeer boude uitspraak. Aan de andere kant is het ook niet juist om niet-biologische producten verdacht te maken als zou het consumeren hiervan kankerverwekkend kunnen zijn of andere nare gevolgen kunnen hebben. Dit is smijten met modder en wetenschappelijk niet of zeer zwak onderbouwd. Wetenschappers van de Stichting HAN (Heidelberg Appeal Netherlands) hebben ook gewezen op deze tendentieuze berichtgeving. Hun zienswijze krijgt nog te weinig aandacht bij de beleidsvorming en ze worden een beetje beschouwd als roependen in de woestijn.

Het is goed dat de consument kan kiezen tussen wel of geen biologische producten en hierover een eerlijke voorlichting krijgt.

De huidige gangbare land- en tuinbouw heeft ondertussen niet stilgezeten. Door de komst van het Meerjarenplan Gewasbescherming zijn boer en tuinder zich meer bewust geworden van de noodzaak om het milieu zoveel mogelijk te ontzien. Ze hebben getracht zo goed mogelijk aan de eisen van de nieuwe regelgeving te voldoen. Ten dele is dit ook gelukt. Het totale volume aan

OPINIE

chemische gewasbeschermingsmiddelen is drastisch gedaald en de gestelde norm werd gehaald. Bij de fungiciden en herbiciden lukte dat niet. Met een beetje boerenverstand was dit ook te voorzien. De gestelde normen werden als een meetlat op een bepaalde hoogte vastgesteld. De praktijk moest dan maar zien of de gestelde norm gehaald kon worden.

Schimmels en onkruiden zijn levende organismen en trekken zich niets aan van door de mens vastgestelde regels. Een oude vuistregel zegt dat in natte zomers de schimmelziekten belangrijk zijn en in droge zomers de insecten. De weersomstandigheden zijn bepalend of er veel of weinig fungiciden, insecticiden of herbiciden worden toegepast. Toen er ruim dertig jaar geleden nog veel chloorkoolwaterstoffen, onder andere DDT en dieldrin, werden gebruikt, kwamen er ernstige neveneffecten aan het licht. De populatie roofvogels nam sterk af, er trad accumulatie op in lichaamsvetten, plant en dier namen de persistente stoffen op vanuit de bodem. In tegenstelling tot de nu toch min of meer vijandige houding tijdens de discussies over het terugdringen van het gebruik van bepaalde chemische bestrijdingsmiddelen, werd er toen constructief overleg gevoerd tussen bedrijfsleven en overheid. Waarschijnlijk waren de onderhandelaars wat verstandiger en dreven de zaak minder op de spits. Namens de overheid waren belangrijke gesprekspartners de Plantenziektenkundige Dienst en de Rijksvoorlichtingsdienst. Toen resulteerde dit in het snel opstarten van onderzoek naar alternatieven en het verbieden van die toepassingen waarvoor reeds alternatieven voorhanden waren. Daar waar dit niet het geval was, bleven de oude toepassingen voorlopig toegestaan bijvoorbeeld de zaaizaadontsmetting met lindaan. Een geluk bij een ongeluk was dat er net een nieuwe groep van insecticiden was ontdekt, de zogenaamde pyrethroiden. Deze bleken in veel gevallen de chloorkoolwaterstoffen te kunnen vervangen.

Het waren niet alleen de chloorkoolwaterstoffen die onder vuur kwamen te liggen. Het gebruik van kwik voor het ontsmetten van zaad werd voorlopig alleen nog toegestaan voor zaad bestemd voor de vermeerdering tot zaaizaad. Na enkele jaren onderzoek bleken fungiciden uit de nieuwe groep van de benzimidazolen het gat dat was gevallen door het verdwijnen van kwik te kunnen opvullen. Een verschil met de huidige situatie is dat er toen genoeg nieuwe middelen op tijd werden toegelaten. Nu is men bezig oude schoenen weg te gooien terwijl er nog geen nieuwe zijn en dat betekent op blote voeten lopen. Dat kan pijn doen. Ook werden bepaalde toepassingen nog alleen toegestaan op recept. Dit was het geval met endrin tegen woelmuizen in de

fruitteelt en diuron tegen algen in watergangen.

Thans zien we dat met name de milieubeschermers als ze hun zin niet kunnen krijgen direct naar de rechter stappen en de publiciteit zoeken. Dit is legaal, maar heel begrijpelijk is dat dit de andere partij, in dit geval de land en tuinbouworganisaties (LTO) verbolgen doet zijn. Als het om onmisbare middelen gaat dan kan het toch niet zo zijn dat een middel dat het milieu te veel belast bij enkele jaren langer gebruik dit milieu onherstelbaar schaadt. In het verleden is dit nooit duidelijk vastgesteld bij chemische gewasbeschermingsmiddelen. Door de jaren heen is steeds weer gebleken dat milieu en natuur een enorm herstellingsvermogen hebben.

De kwaliteit van water is een geval

apart. Er is geen twijfel mogelijk dat de gezondheid van mens en dier door het consumeren van drinkwater niet in gevaar mag worden gebracht. Hierin mogen dan ook geen ontoelaatbare residuen aanwezig zijn. Aan de normen die hiervoor zijn vastgesteld, dient men zich te houden. De vraag kan wel worden gesteld of de normen altijd juist zijn en wetenschappelijk goed onderbouwd.

Het moet duidelijk zijn dat boer en tuinder het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen zien als een noodzakelijk kwaad. Ze hebben de middelen nodig om de opbrengsten en de kwaliteit van hun gewassen en producten veilig te stellen. Het is te hopen dat in het vervolg wanneer er weer over de

chemische gewasbeschermingsmiddelen gediscussieerd moet worden, de deelnemers over voldoende wijsheid beschikken, zodat er een voor iedereen aanvaardbaar compromis uit de bus komt. Het direct naar de rechter lopen en via de media de tegenpartij in diskrediet brengen is niet verstandig. Op korte termijn krijgt men dan misschien zijn zin maar de keerzijde van de medaille is dat men elkaar niet meer vertrouwt en vruchtbaar overleg in de toekomst zeer moeizaam zal zijn. Misschien valt er nog wat te leren van de wijze waarop in het verleden problemen met chemische gewasbeschermingsmiddelen werden aangepakt en opgelost. Ook toen moest er door alle partijen wat water bij de wijn worden gedaan. Ook toen was er sprake van een poldermodel. Er is dus helemaal geen nieuws onder de zon.

OPINIE